

การศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่
ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

The Implication of a Local History Concept to Establish a Local Museums:
A case study of Tha Rae Heritage Museum Tha Rae Subdistrict Mueang District
Sakon Nakhon Province.

เกริกกฤษฎณ์ โชคชัยรัชดา¹ และทวีศิลป์ สืบวัฒนะ²

Kerkkrit Chokchairatchada¹ and Thaveesilp Sebwattana²

¹นิสิต ปริญญาโท คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master Student Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University

²Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University

Corresponding Author Email: historypepe@gmail.com

Received: 20 March 2023

Revised: 18 April 2023

Accepted: 20 April 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนท่าแร่ และ 2. เพื่อนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์ (2) แบบสำรวจ (3) แบบสังเกต โดยมีกลุ่มเป้าหมายการวิจัย คือ ผู้รู้ในชุมชน จำนวน 10 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือการวิจัยและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการของชุมชนท่าแร่ แบ่งได้ 3 ยุค ประกอบด้วย ยุคแรกก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อ พ.ศ. 2427-2490 ที่เป็นผลมาจากการเบียดเบียนทางศาสนาและความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ (คนเวียตนาม) ยุคที่สองพ.ศ. 2510-2557 ชุมชนท่าแร่กลายเป็นแหล่งค้าเนื้อสุนัขขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ ยุคที่สาม พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน พระอัครสังฆราชลอเรนซ์ คายน์ แสนพลอ่อน ประมุขของอัครสังฆมณฑล ท่าแร่-หนองแสง เป็นผู้นำทางศาสนาที่เป็นผู้ริเริ่มนำประเพณีแห่ดาวมาเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปรับรู้และการเข้ามาสนับสนุนของภาครัฐส่งผลให้ประเพณีแห่ดาวสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนท่าแร่เป็นที่รู้จักในระดับประเทศ และ 2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนำไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ คือการจัดทำเป็นข้อมูล เช่น เรื่องราวของสายตระกูลของชาวท่าแร่ สถานที่สำคัญในความทรงจำร่วมกันของผู้คน การทำงานในรูปแบบนี้คือการให้ผู้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเขียนประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง ซึ่งวิธีการนี้สามารถสร้างสำนึกร่วมกันที่อยากจะทำอนุรักษ์ ดูแลสถานที่แห่งนี้ และก่อให้เกิดพลังของชุมชนที่จะร่วมรักษามรดกทางภูมิปัญญาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าแร่

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, พิพิธภัณฑ์, ชุมชนท่าแร่

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the local history of Tha Rae community and 2. to apply a concept of local history to support the local museum of Tha Rae community. This qualitative research has employed three research tools: (1) interview (2) survey and (3) participatory observation. The target research group consists of 10 purposive sampling who were the knowledgeable locals in the community. The main data gained from the research tools purposive sampling and related documents were then content analysis.

The results showed that 1) Tha Rae community has three significant timelines (1) the community establishment was an influence of religious persecution occurring with Vietnamese (1884-1947) (2) Tha Rae community had become the largest market of Dog meat of a country (1967-2014) and (3) Lawrence Khai Saen-Phon-On, an archbishop Tha Rae- Nong Sang was a leader of a church, who was the first one who had promoted the festival of Christmas Star to the public, and later on the festival became well-known and was supported by the local government (1982- present) and 2) The concept of local history has been completed information to a local museum in Tha Rae community. The concept has generated the following methods: data collection, Lineage, the collective memory about significant places and the narrative from the locals. The crucial method focuses on the participation of the locals who take part in narrating and composing their history. This method is key to building the community's collective awareness to preserve their own home, their local wisdom heritage, and the history of the Tha Rae community of proud identity formation of Tha Rae community.

Keywords: Local History, Museum, Tha Rae Community

บทนำ

ปัจจุบัน ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือเมือง จังหวัดสกลนคร ได้ชื่อว่าเป็นชุมชนชาวคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย และชุมชนที่มีชื่อเสียงทางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสกลนคร แต่กว่าจะยกระดับชุมชนให้มีสถานะเป็นที่รู้จักกันในสังคม ในอดีตที่ผ่านมาสถานที่แห่งนี้มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีเรื่องราวบรรพบุรุษและผู้คนในชุมชนท่าแร่ที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น ประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้โดยเฉพาะเอกสารทางด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนยังกระจัดกระจายที่ถูกซ่อนอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชนที่ยังไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยเหตุนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลและการนำข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้รู้ มารวบรวมและเล่าเรื่องราวของชุมชนผ่านวัตถุสิ่งของแล้วจึงนำมาจัดแสดงไว้ภายในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือการศึกษาเรื่องราวในอดีตชีวิตของผู้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน โดยอธิบายถึงความสัมพันธ์กันระหว่าง ผู้คนกับผู้คน ผู้คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554, น.27) ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ เป็นเรื่องราวจากคนใน (สุภาภรณ์ จินตมณีโรจน์, 2551, น.97-127) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องราวของชีวิตของ “คนใน” ที่สามารถสร้างพลังให้กับชุมชน และแสดงถึงตัวตนของผู้คนในชุมชนผ่านความทรงจำร่วมกันของผู้คนในชุมชน

สำหรับเรื่องของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะจัดแสดงวัตถุสิ่งของที่ผูกพันอยู่กับชนชั้นผู้ปกครองและรัฐราชการมาเป็นเวลาช้านาน ส่วนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นตามมาและตื่นตัวมากขึ้นเป็นพิเศษในช่วงต้นพุทธศตวรรษ 2530 เป็นต้นมา เนื่องจากเกิดกระแสความคิดเรื่องความหลากหลายของท้องถิ่น ความเคลื่อนไหวทางสังคมที่ผลักดันให้เกิดสำนึกรักท้องถิ่น เพื่อเป็นสิ่งที่มาต้านทานกระแสโลกาภิวัตน์ที่แพร่เข้าไปในแต่ละชุมชน (ปณิดา สระวาสี, 2557, น.33) สำหรับพิพิธภัณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปให้ความสำคัญการจัดแสดงโบราณวัตถุ เครื่องมือล่าสัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ และสิ่งของของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น วัตถุเหล่านี้มาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จึงไม่เป็นที่นิยมของผู้คนที่เข้าไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เพราะเห็นวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลายเป็น “พิพิธภัณฑ์ที่ไม่

มีชีวิตของผู้คน” เมื่อสถานภาพของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น “ไม่มีชีวิตของผู้คน” วิธีการที่จะช่วยให้พิพิธภัณฑ์กลับมาเป็น “พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” คือการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดทำข้อมูลพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นภาพวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนโดยให้ “คนใน” เช่นการนำเสนอเรื่องราวของสายตระกูลของคนในชุมชนทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถค้นหา “คนเก่ง หรือ เชี่ยว” ในการแต่ละด้านมาเล่าเรื่องผ่านวัตถุที่นำมาจัดแสดง ยกตัวอย่างเช่น “เกวียน” สามารถเล่าเรื่องได้ว่า เมื่อประมาณ 80 ปีที่ผ่านมาตระกูลโสรินทร์ และตระกูลอุดมเดช เป็นกลุ่มตระกูลพ่อค้าที่มีความขยัน อดทน ใช้เกวียนเป็นพาหนะเดินทางไปค้าขายข้าวเปลือกของบ้านทำให้สร้างฐานะร่ำรวย เป็นต้น

ดังนั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังในการขับเคลื่อนการจัดทำข้อมูลพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตแห่งแรกของจังหวัดสกลนคร สถานที่แห่งนี้สามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของบุคคลภายในและบุคคลภายนอก และสิ่งที่ผู้คนในชุมชนได้จากการมีส่วนร่วมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ คือ “สถานที่แห่งนี้เป็นเวทีแสดงตัวตนของชาวท่าแร่”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษารูปแบบการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่นจำนวน 10 ท่าน เป็นผู้รู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนที่มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และ 2) แบบสังเกต (Observation) ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการแบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation) ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ผลการวิจัยพบว่า ท่าแร่เป็นชุมชนศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล บ้านโบราณ เป็นหลักฐานที่บ่งบอกว่าสถานที่แห่งนี้ประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานมากถึง 136 ปี ภายใต้ระยะเวลา

ที่ผ่านมา สถานที่แห่งนี้มีเรื่องราวทางด้านความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างประวัติศาสตร์ของภูมิลำเนา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนชาวท่าแร่ ใน 3 ช่วงเวลา ดังนี้

1.1 ยุคที่ 1 การสร้างบ้านแปงเมือง พ.ศ. 2427-2490 จากการเบียดเบียนทางศาสนาที่เกิดขึ้นภายในเมืองสกลนครที่เริ่มมีความรุนแรงมากขึ้นบาทหลวงชาวเวียร์ เกโก พิจารณาแล้วว่าควรเคลื่อนย้ายผู้คนที่เป็นชาวคริสต์ออกจากพื้นที่แห่งนี้ ด้วยแรงอธิษฐานต่อเทวดามิคาแอล ขอให้พบดินแดนใหม่ในการเผยแพร่คริสต์ศาสนา การเดินทางในครั้งนั้นกระแสน้ำได้พัดพาเรือใบที่ชาวคริสต์ช่วยกันสร้างขึ้นลอยมายังทางทิศเหนือของหนองหาร คือ ชุมชนท่าแร่

หลังจากนั้นบาทหลวงโปรม ได้ให้บาทหลวงยอร์ช ดาแบง เดินทางมาเยี่ยมกลุ่มคริสตชนที่สกลนคร และตามมาถึงท่าแร่ พบว่ามีบ้าน 2-3 หลังกับโรงเรียนที่ใช้เป็นวัดเท่านั้นที่สร้างเสร็จ ส่วนผู้คนประมาณ 150 คน พักนอนในเพิงที่มุงด้วยหญ้าแฝกอยู่กับพื้นดิน ขณะนั้นมีคริสต์ศาสนิกชนชาวญวน 10 ครอบครัว และคริสต์ศาสนิกชนชาวไทยอีสาน (เชื้อสายลาว) 10 ครอบครัว กลุ่มคริสตชนท่าแร่เจริญขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีครอบครัวใหม่มาตั้งหลักแหล่งเพิ่มขึ้นวัดหลังแรกที่เกิดขึ้นเป็นโรงเรียนชั่วคราวตั้งชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร” (ปริญา เสมอพิทักษ์, 2556, น.23)

ชุมชนท่าแร่ ภายใต้การดูแลของบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูรีเออ ได้คิดค้นในการวางผังหมู่บ้านและการตั้งบ้านเรือนตามหลักวิชาสมัยใหม่ (แนวคิดแบบตะวันตก) โดยได้ร่วมแรงร่วมใจกับผู้คนในชุมชนตัดถนนตรงแนวเป็นตารางหมากรุก และแบ่งเขตพื้นที่ใช้สอยอย่างชัดเจน ได้แก่บริเวณวัด (โบสถ์) เป็นศูนย์กลางของชุมชน อารามแม่ชีสุสาน และมีเขตพื้นที่อาศัยของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (ภคินีคาทอลิก กลุ่มสุวรรณ, 2564, น.117) โดยจัดให้สตรีบวชตั้งบ้านอยู่ 2 ฟาก คือทิศตะวันออกและทิศตะวันตกอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมวดหมู่ ดังนี้ ด้านตะวันออกของวัดจัดให้เป็นคนกลุ่มไทยเหนืออาศัย มีขุนบรรจง (บิดาของนายห้อยแสง) เป็นหัวหน้า ซึ่งเรียกคุ่มนี้ว่า “คุ่มกลาง” ถัดไปคือ “คุ่มท่าแร่” โดยผู้คนที่อาศัยอยู่ที่คุ่มนี้ส่วนมากเป็นคนที่เคลื่อนย้ายมาจากเมืองสกลนครอาศัยอยู่ โดยมีขุนพิทักษ์ (บิดากำนันอัม) เป็นหัวหน้า ซึ่งในปัจจุบันได้แก่ผู้ที่ใช้นามสกุล เสมอพิทักษ์ และยังบรรพบุรุษทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาวเวียดนาม เรียกว่า “คุ่มแก้ว” มีหลวงประเทส และหมื่นเดช เป็นหัวหน้า บริเวณคุ่มนี้เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มตระกูล โสรินทร์, อุดมเดช, ภายราช, สกนธวัฒน์ และศรีวรกุล

นอกจากการสร้างบ้านแปงเมืองที่เห็นภาพความสัมพันธ์ของผู้คนกับศาสนา ผู้คนกับ ผู้คน สิ่งที่ผู้คนสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในยุคนี้ “หนองหาร” สาเหตุที่กล่าวเช่นนี้เพราะ สิ่งที่ผู้คนเหล่านี้ต้องเผชิญกับ “การปรับตัว” คือ ความอยู่รอด การทำมาหากิน พื้นที่เพาะปลูก การล่าสัตว์ ซึ่งชาวท่าแร่ที่มีความสัมพันธ์กับหนองหารที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์ไปด้วย ปลา นานาชนิด น้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าว และกลุ่มคนในตระกูลโสรินทร์ อุดมเดช สามารถสร้างฐานะจนมีความมั่งคั่งจากการเป็น นายฮ้อย ค้าขายข้าวเปลือกซึ่งผลผลิตได้จากการปลูกข้าวของชุมชนรอบหนองหาร เกือบทั้งสิ้น ผู้คนที่ประกอบอาชีพ “นายฮ้อย” ที่ชุมชนท่าแร่ พาหะที่สำคัญที่สุดของอาชีพ คือ วัว-เกวียน เป็นสิ่งที่ ทำงานหนักเช่น วัว ต้องเป็นส่วนหนึ่งในการทำนา เกวียน เป็นที่บรรทุกฟืน และ เดินทางนำสินค้า อาทิ หนังกวาง หนังกวาง ไปค้าขายที่โคราช นำปลาแดกไปขายยังเมืองต่าง ๆ จนมีคำกล่าวว่า “ไม่ขอเกิดเป็น วัวบ้านท่าแร่ แหบ้านปากยาม”(สุรพล ศรีวรกุล, 2564, สัมภาษณ์)

กลุ่มที่ 2 ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาที่ชุมชนท่าแร่ เกิดขึ้นในช่วงหลัง พ.ศ.2463 คือ การที่ชาวเวียดนามกลุ่มใหม่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจำนวนมากทางด้านทิศตะวันตก เรียกว่า “คุ่มบ้านใหม่” สาเหตุที่ชาวเวียดนามเคลื่อนย้ายอพยพเข้ามาจังหวัดสกลนคร เพราะ สงครามโลกครั้งที่ 1 พ.ศ. 2457-2461 ทำให้เกิดภาวะที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้ต้องดิ้นรน เพื่อหนีภัยทางสงคราม ประกอบกับในขณะนั้นประเทศเวียดนามเกิดความแห้งแล้ง อดอยาก และการอพยพในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482-2484 กลุ่มชาวเวียดนามที่เคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ “คุ่มบ้านใหม่” ทางชุมชนเลือกให้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ทางบ้านเฒ่า ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ไกลออกไปจากตัวชุมชน โดยสภาพของพื้นที่เป็นป่าทึบ ซึ่งคนในชุมชน เรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ญวนอพยพ” ส่วนชาวเวียดนามที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คนในชุมชนเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ญวนใหม่”

เมื่อ พ.ศ. 2484-2488 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป.พิบูลสงครามได้นำพาประเทศไทยเข้าสู่สงครามโดยเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะ ที่เป็นคู่ตรงข้ามกับประเทศ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ได้สร้างบรรยากาศขุนมัวทางการเมืองในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2483 รัฐบาลไทยได้เสนอให้รัฐบาลฝรั่งเศสสำรวจเขตแนวดินแดนไทย อินโดจีน โดยอ้างว่าดินแดนที่ไทยเสียไปตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ยังปักแนวเขตแดนไม่เรียบร้อย ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธและนำไปสู่การใช้กำลังเข้าตัดสินปัญหาที่เรียกว่า “กรณีพิพาทอินโดจีน หรือ สงครามอินโดจีน” และประกาศออกมามีการสร้างนโยบายชาตินิยม ซึ่งนโยบายมุ่งเน้นการทำให้ประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าเพื่อประโยชน์ของประชาชนไทยให้คนไทยเป็นผู้มีวัฒนธรรม และประกอบอาชีพสุจริต และเพื่อให้คนไทยไม่ว่าเชื้อชาติใด ศาสนาใดต้องมีความสำนึกถึงความเป็นไทยด้วย ตามข้อกำหนดของรัฐนิยาม ซึ่งรัฐนิยามในที่นี้หมายถึง ประเพณีนิยมที่คณะรัฐมนตรีได้ประกาศในรูปแบบของคณะสำนักรัฐมนตรี มีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนปฏิบัติตามเพื่อความเจริญของประเทศชาติ รัฐนิยามประกาศใช้เป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ.2482-2485 รวมทั้งหมด 12 ฉบับเป็นเครื่องมือสนับสนุนรัฐบาล แต่ที่น่าสนใจ คือ รัฐนิยาม 12 ฉบับนี้ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการถือศาสนาของคนชนชาติใด (สาลีณี มานะกิจ, 2548, น.110)

ต่อมาเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2484 ประเทศไทยได้ประกาศสงครามอินโดจีนกับประเทศฝรั่งเศส ภายใต้การประกาศสงคราม การเบียดเบียนทางศาสนาได้เพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะมีแนวความคิดที่ว่ากลุ่มคนที่เป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม หนองคาย และอุดรธานี ที่นับถือศาสนาคริสต์ นั้นเป็นแนวร่วมของประเทศฝรั่งเศส วัดอารามถูกปิด บ้านพักสงฆ์ของมีค่าต่าง ๆ ถูกริบและทำลาย และห้ามไม่ให้คริสตชนปฏิบัติศาสนกิจ ถูกข่มขู่และถูกบังคับให้เลิกศาสนาใครที่ไม่ปฏิบัติตามได้รับโทษด้วยการจับติดคุก หรือถูกสังหาร เช่น กรณีที่บ้านสองคอน อำเภอภูพาน จังหวัดนครพนม ส่วนกรณีจังหวัดสกลนคร บาทหลวงเปาโลศรีนวล ศรีวรกุล และบาทหลวงอันตนคำผิง กายราช ถูกจับกุมขังที่เรือนจำสกลนคร เป็นเวลา 2 เดือน ภายหลังบาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ถูกปล่อยตัวได้ออกเยี่ยมและให้กำลังใจชาวคริสตชนตามวัดต่าง ๆ ให้ต่อสู้กับความลำบากอย่างอดทน

เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ ในความทรงจำของผู้คนที่สัมผัสเหตุการณ์ ในครั้งนี้ได้สะท้อนถึงการเบียดเบียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ในกรณีที่ผู้คนที่ศรัทธาต่อคริสต์ศาสนาถูกข่มขู่เอาชีวิตด้วยอาวุธปืนว่าต้องเปลี่ยนศาสนา แต่ด้วยกล้าหาญแรงศรัทธาในความเชื่อต่อพระผู้เป็นเจ้า “เขาประกาศว่ายังงี้ก็ไม่เปลี่ยนศาสนา ถึงแม้ตัวตายก็ยอม ส่วนบางคนที่ยอมเปลี่ยนศาสนา เพื่อรักษาชีวิตของตนเองไว้ก็มี ถ้าผู้ใดยอมสละชีวิตของตนเองที่มีต่อความเชื่อ เราเรียกคนเหล่านั้นว่า Maratyr” (สุรพล ศรีวรกุล, 2564, สัมภาษณ์) จนกระทั่ง พ.ศ. 2488 สิ้นสุดการเบียดเบียนทางศาสนาผู้คนที่เคยเปลี่ยนใจหันไปนับถือศาสนาพุทธได้เปลี่ยนศาสนากลับมานับถือ ศาสนาคริสต์ อีกครั้ง ด้านการฟื้นฟูจิตใจและพลังศรัทธาคริสต์ศาสนาของชุมชนท่าแร่ พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา หลังจากสถานการณ์ความตึงเครียดได้คลายตัวลง บาทหลวงศรีนวล อุปสังฆราชได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เพื่อขอคืนทรัพย์สินของวัดที่ถูกทางการยึดไป โดยมอบให้คุณพ่อคำผิง กายราช และคุณพ่อวิกเตอร์ ถิ่นวัลย์ เป็นผู้แทนเดินทางไปรับสิ่งของ แต่ผู้ว่าราชการในขณะนั้นได้ปฏิเสธ จึงทำให้บาทหลวงศรีนวล เดินทางไปพบพระสังฆราชขอติรักษาการผู้ปกครองมิสซังราชบุรี โดยปรึกษากันและร่วมกันทำหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2487 โดยมีความต้องการที่ขอคืนทรัพย์สินที่ยึดไป และขอคืนอาคารสถานที่ที่ทางการที่เข้าครอบครอง พร้อมเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจ ในสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา และคืนทรัพย์สินให้วัด และมีสซัง โดยมีคุณพ่อชาโมแอล สมุห์ พานิชเกษม เป็นผู้ไปรับมอบ แต่ทรัพย์สินส่วนใหญ่สูญหาย และบางอย่างชำรุดใช้การไม่ได้ (นิทัศน์ เสมอพิทักษ์, 2561, น.17) กล่าวได้ว่าในยุคที่ 1 ประวัติศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้ประสบกับสิ่งที่เกิดจากการกดทับด้วยความแตกต่างทางศาสนาในระดับชุมชนและระดับชาติ ซึ่งชาวท่าแร่ต้องต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้และผ่านวิกฤตินี้มาด้วยความอดทนอดกลั้น

1.2 ยุคชุมชนท่าแร่กลายเป็นแหล่งค้าเนื้อสุนัขขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ พ.ศ. 2510-2557 เป็นเหตุการณ์ที่สร้างภาพในเชิงลบกับชุมชนท่าแร่ คือ กรณีการค้าขายเนื้อสุนัข ที่เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 โดยรูปแบบการได้มาของสุนัขที่นำมาฆ่าและโดยกลุ่มลูกค้าในช่วงระยะแรกเป็นคนจากท้องถิ่นอื่นต้องการบริโภคเนื้อสุนัขยังตามไปซื้อถึงร้าน ซึ่งในขณะนั้นราคาขายเนื้อสด ตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 5-6 บาท (เอมอร ไฟโหล, 2540, น.3) จนกระทั่ง พ.ศ.2518 การค้าขายสุนัขได้เพิ่มความต้องการจากท้องตลาดจากต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่น และประเทศฮ่องกง อยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอวัยวะของสุนัขตัวผู้ ซึ่งผู้รับซื้อเป็นแม่ค้ารายใหญ่ที่เป็นแผงรับซื้อที่ตลาดสดในเขตเทศบาลเมืองสกลนคร (สถานะของเทศบาลในขณะนั้น) ซึ่งผู้คนที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นที่รู้จักกันในชื่อ เจ็ดก๊ก ซึ่งราคาซื้อขายอยู่ที่ 30-80 บาท ซึ่งปรากฏการณ์ในครั้งนั้นเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญเพราะถือว่าการขยายตัวของรถรับซื้อสุนัขและกลุ่มที่รับเนื้อสุนัขมาฆ่าและเพื่อส่งจำหน่าย

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ธุรกิจค้าขายเนื้อสุนัขได้ขยายตัวใหญ่โตขึ้นถึงขนาดมีกลุ่มนายทุนค้าสุนัขจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เพื่อเป็นตัวกลางในการรับซื้อขายสุนัข ขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2547 โดยชื่อ “สหกรณ์การเกษตรท่าแร่บูรณกิจสกลนครจำกัด” สาเหตุที่จัดตั้งสหกรณ์ขึ้นเพราะกลุ่มผู้คนประสบปัญหาการฆ่าสุนัขเพื่อจำหน่าย และพยายามให้อาชีพค้าขายสุนัข รายได้ในแต่ละวันมีเงินหมุนเวียนในการซื้อขายสุนัข เฉลี่ยประมาณวันละ 2 ล้านบาท หรือประมาณปีละ 700 ล้านบาท (บุญธรรม อาจหาญ, 2549, น.49) เมื่อรัฐบาลได้ออกกฎหมายและประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดการสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 หรือกฎหมายห้ามทารุณสัตว์ ส่งผลให้ผู้คนที่ประกอบอาชีพการค้าสุนัขเกิดการปรับตัวอย่างมากเพราะสิ่งที่สูญหายไปอย่างมหาศาล เมื่อการกวาดล้างเริ่มเข้มข้นมากหลังจาก ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจค้าสุนัข รถเร่ และผู้รับฆ่าและ ต่างได้รับผลกระทบอย่างมาก ถึงแม้จะได้รับผลกระทบพวกเขาเหล่านี้ต่างก็ต้องปรับตัวสำหรับการหาอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงคนในครอบครัว (นิสัย อินธิราช, 2564, สัมภาษณ์)

1.3 ยุคการพัฒนาการของประเพณีแห่ดาวของชุมชนท่าแร่ พ.ศ. 2525-2565 ประเพณีแห่ดาว เป็นการเกิดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองกันเองของคนภายในชุมชนที่มีความเชื่อและได้ปฏิบัติประเพณีนี้มานานตั้งแต่ในช่วงตั้งชุมชน การแห่ดาวที่ท่าแร่มีประวัติยาวนานไม่น้อยกว่า 100 ปีมาแล้ว โดยคุณพ่อยอแซฟ กอมบูรีเออเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดเป็นผู้ริเริ่ม ณ ชุมชนท่าแร่ ความเชื่อในประเพณีแห่ดาวเป็นสิ่งที่ชาวคริสต์จัดขึ้นในเทศกาลคริสต์มาส ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวคริสต์ทั่วโลกปฏิบัติกันสืบทอดมาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปีการจัดงานจัดขึ้นในกลางคืนของที่ 25 ธันวาคมของทุกปี เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ที่บรรดาโหราจารย์ (พญา 3 องค์) ได้ติดตามดาวดวงหนึ่งที่พวกเขาเชื่อว่า เป็นดาวประจำพระองค์ของผู้ที่ประสูติมาเพื่อเป็นกษัตริย์ของชาวยิวจึงต้องการไปนมัสการพระองค์ ดาวดวงนั้นได้นำพวกเขาไปที่เมืองเบเลเฮมพบพระกุมารเยซูที่กำลังบรรทมอยู่ในรางหญ้า ดังนั้นการแห่ดาวจึงถือว่าเป็นกิจกรรมเพื่อระลึกถึงการประสูติของพระเยซูเจ้านั่นเอง (ปริญญา เสมอพิทักษ์, 2556, น.39) สถานที่ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ถือปฏิบัติในวันคริสต์มาส เพื่อรำลึกถึงวันประสูติของพระเยซู ผู้ที่ถือว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าของชาวคริสต์ คือ บริเวณโบสถ์และรอบชุมชน

จนกระทั่ง พ.ศ.2525 พระอัครสังฆราชลอเรนซ์ คายน์ แสนพลอ่อน ประมุขของอัครสังฆมณฑล ท่าแร่-หนองแสง สร้างสำนักมิสซังแห่งใหม่ที่สกลนครและย้ายที่ทำการมาแห่งใหม่ โดยได้มอบหมายให้ชุมชนท่าแร่ ที่มีสถานภาพที่เป็นชุมชนคริสต์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง (ปฐุม หงส์สุวรรณ, 2555, น.136) ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการเผยแผ่ศาสนาให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและสร้างความสามัคคีระหว่างผู้คนต่างศาสนา ที่สอดคล้องกับนโยบายของกรุงโรม ท่านเป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกและนำในการแห่ดาวและประดับดาวบนรถบุษบก ถ้าพระกุมารดาวที่ใช้ในขบวนแห่โดยแห่จากศาลากลางจังหวัดสกลนครไปยัง โรงเรียนเซนต์ยอแซฟ สกลนคร โดยพัฒนารูปแบบการแห่ดาว ส่วนการแห่ดาวในชุมชนได้มีการพัฒนารูปแบบจากเดิม กล่าวคือจากการเดินแห่มาใชยานพาหนะแทน เช่น สามล้อปั่น จำนวน 20 คัน รถจักรยานยนต์ 4-5 คันและ

รถยนต์จำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่มากนัก เพิ่มสีสันด้วยการประดับดาว ตกแต่งพระกุมาร ตกแต่งรถจักรยานยนต์และรถยนต์ให้สวยงามขึ้นด้วยไฟ แสง สี เสียงในระดับหนึ่ง (วิริยัม ศรีวรกุล, 2565, สัมภาษณ์)

การแห่ดาวที่สกลนครค่อย ๆ พัฒนาขึ้นโดยพระอัครสังฆราชลอเรนซ์ คายน์ แสนพลอ่อน ได้เชิญขบวนรถดาวจากวัดหรือหมู่บ้านคาทอลิกอื่น ๆ มาร่วมแห่และประกวดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปีจากจำนวน 20-30 ดวง เพิ่มเป็น 150-200 ดวงตามลำดับ ด้วยการประดับ ประดาด้วยความประณีตยิ่งขึ้นนอกนั้นมีการประกวดร้องเพลงคริสต์มาส ประกวดขานตาลอส ร้องเพลงคริสต์มาสประสานเสียง การแสดงบนเวที ละครเทศาเล่าประวัติการประสูติของพระเยซูเจ้า มีพิธีเปิดงานแห่ดาวและอวยพรคริสต์มาสอย่างสง่าและมีแบบแผนมากขึ้นด้วย และที่สำคัญรูปแบบของการจัดงานได้มีการจกกิจกรรมประเพณีแห่ดาว เป็น 2 วัน กล่าวคือ วันที่ 24 ธันวาคม เป็นการจัดขึ้นภายในชุมชนท่าแร่ และในวันที่ 25 ธันวาคม เป็นการนำขบวนแห่ที่ตัวเมืองจังหวัดสกลนคร ซึ่งเมื่อนำขบวนเข้ามาแห่ภายในเมืองเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นในการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มชาวคริสต์เป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจต่างๆที่อยู่ในเมืองเข้ามามีส่วนร่วมนำรถที่ประดับประดาอย่างสวยงามร่วมในประเพณีแห่ดาว ที่นำมาสู่เหตุการณ์ครั้งสำคัญโดยเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างรัฐกับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.) ผู้นำของรัฐ คือนายปรานชัย บวรรัตนปราน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร (ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น) ที่ส่งผลเปลี่ยนแปลงที่นำมาสู่ชุมชนท่าแร่ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2546 ที่ต้องปรับตัวจากนโยบายที่เกิดขึ้น โดยมีการนำเอาเทคโนโลยีการบริหารจัดการและประกวดเข้ามา แม้ว่าในปัจจุบันประเพณีแห่ดาวถูกยกระดับจากท้องถิ่นสู่ระดับประเทศ ที่ได้รับความสนใจจากชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียงที่ยินยอมขบวนรถแห่ดาว เป็นอย่างมาก จากเดิมที่แห่ภายในชุมชน ต่อมาได้แห่ขบวนเข้าเมืองสกลนคร นี้อาจเป็นนัยยะหนึ่งที่ศาสนจักรใช้ประเพณีนี้เป็นเครื่องมือในการเผยแพรศาสนาให้พวกผู้คนได้รู้จัก “ชาวคริสต์ท่าแร่”

2. การศึกษารูปแบบการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ผลการวิจัยพบว่า พิพิธภัณฑ์ของชุมชนท่าแร่ มีจุดเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2560 จากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนครกับบาทหลวง วีระเดช ใจเสรี ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เป็นลักษณะ “ปิด” มีข้อจำกัดในการเข้าเยี่ยมชม ส่วนด้านการจัดแสดงวัตถุนั้นเป็นการรวบรวมนำสิ่งของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน สิ่งของที่และบุคคลที่มีความสำคัญและสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสนา ที่กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ของชุมชนมาจัดแสดงยังไม่เห็นเรื่องราวชีวิตของผู้คนในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น การนำเอาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ามาเพิ่มเติมกับวัตถุที่จัดแสดงอยู่แล้วนั้น สามารถเรียกสิ่งที่จะเกิดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ได้ว่า “เห็นของ ต้องเห็นคน” ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญผู้ที่มาเยี่ยมชมนิทรรศการได้เข้าใจ รับรู้ว่าทำไมถึงเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ ณ สถานที่แห่งนี้ และจะได้คำตอบว่า “ผู้คนในชุมชนท่าแร่เป็นคนที่มีความอดทน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น”

รูปภาพที่ 1 วัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้ที่ยังขาดเรื่องราวความสัมพันธ์ของชุมชน (ที่มา: เกริกกฤษณ์ โชคชัยรัชดา, 2564)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร พบว่า ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก สามารถแบ่งยุคการศึกษาออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 การสร้างบ้านแปงเมือง พ.ศ. 2427-2490 เป็นยุคที่เกิดขึ้นด้วยจากความแตกต่างทางด้านศาสนาและความแตกต่างชาติพันธุ์ ที่เป็นเหตุผลทางการเมืองนำไปสู่การเบียดเบียนทางศาสนา ยุคที่ 2 ยุคชุมชนท่าแร่กลายเป็นแหล่งค้าเนื้อสุนัขขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ พ.ศ. 2510-2557 เป็นยุคที่สร้างการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนและเป็นที่เกิดความรู้สึกลึกซึ้งของชุมชน และยุคที่ 3 ยุคพัฒนาการของประเพณีแห่ดาวของชุมชนท่าแร่ พ.ศ. 2525-2565 เป็นยุคที่สร้างชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนคริสต์ที่เริ่มต้นจากชุมชนสู่ระดับประเทศ

2. เพื่อศึกษารูปแบบการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร พบว่า เมื่อพ.ศ.2560 จากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนครกับบาทหลวงวีระเดช ใจเสรี ผู้นำทางศาสนา ได้รวบรวมสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องมือ เครื่องใช้ของผู้คนในชุมชน วัตถุที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนา มาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ซึ่งเป็นการจัดแสดงที่มีความคล้ายคลึงกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นตามที่ได้ต่าง ๆ คือ นำวัตถุมาจัดแสดงเท่านั้น ซึ่งทำให้เห็นชีวิตของผู้คนเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ถ้าใช้วิธีการของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนและเป็นผู้เล่าเรื่องของวัตถุต่าง ๆ แล้วนำมาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ จะทำให้สถานที่แห่งนี้กลายเป็น พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต แห่งแรกของจังหวัดสกลนคร

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการศึกษาวิจัยที่ใช้วิธีการทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้ทราบว่าชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมานานกว่า 138 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาบรรพบุรุษของชุมชนแห่งนี้เผชิญกับเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ส่งผลให้ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความปฏิสัมพันธ์และต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา จากการศึกษาดังกล่าวนั้นได้มีความสอดคล้องกับทฤษฎี สืบวัฒนธรรม (2554, น. 28) ที่เสนอว่า ควรนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ามาเป็นหนึ่งในกระบวนการศึกษาชุมชนที่เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ผู้คนกับธรรมชาติ ผู้คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสร้างให้ผู้คนเกิดมีสำนึกร่วมกัน ผู้คนเหล่านี้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลง เกิดการปรับตัวและนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จึงสามารถกล่าวสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างพลังให้กับชุมชนและรวมไปถึงการเกิดสำนึกร่วมกันเพื่อค้นหารากเหง้าของตนเอง ที่เป็นให้ผู้คนในชุมชนนำไปชะลอการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์

กล่าวสรุปได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ ค้นพบว่า การศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ เป็นการสร้างตัวตนของผู้คนชุมชนท่าแร่ให้เป็นที่รับรู้ของคนในชุมชนและผู้คนจากภายนอก รวมไปถึงการสร้างพลังและสำนึกร่วมกันเกิดการหวงแหน อนุรักษ์สิ่งของและสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ด้วยการมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกันและเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนตัวเล็กตัวน้อยของชุมชนท่าแร่ได้เข้ามามีที่ยืนในพิพิธภัณฑ์ของชุมชน ต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 ควรใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เข้ามาเป็นกระบวนการเพิ่มเติมในเนื้อหาของวัตถุที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่

1.2 หน่วยงานภาครัฐ ต้องเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ควบคู่ไปกับชุมชนท่าแร่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเรื่องทางด้านสถาปัตยกรรมที่ต้องออกแบบพิพิธภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมตามบริบทของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้เมตตาให้รอบแนวคิด และเสียสละเวลาอันมีค่าพาผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาชุมชนต่าง ๆ ในภาคอีสาน และสร้างเครือข่ายทางวิชาการให้เปิดพื้นที่ความรู้ใหม่ ๆ ผู้วิจัยจึงกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ กราบขอบพระคุณ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด ขอขอบคุณข้อมูลทุกประเภททุกแหล่งที่มา บุคคลที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ประโยชน์ในงานวิจัยฉบับนี้ กราบขอบพระคุณ ครอบครัวของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนทุกด้านอย่างดีเสมอมา อีกทั้งขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่มีความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กัญฐิกา กล่อมสุวรรณ. (2564). ข้างหลังภาพ... ท่าแร่: ชุมชนโบราณบนแผ่นดินอีสาน. *วารสารเมืองโบราณ*, 47(1)
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). *แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- นิทัศน์ เสมอพิทักษ์ และคณะ. (2561). *รอยแผลแห่งความเชื่อในอดีตของชาวท่าแร่*. สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์.
- บุญธรรม อาจหาญ. (2549). *การศึกษาธุรกิจเนื้อสุนัขชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2555). ประเพณีแห่ดาว: เวทีการต่อรองเพื่อนิยามตัวตนความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม. *วารสารศิลปวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(1), 112-154.
- ปณิดา สระวาสี. (2557). *คนทำพิพิธภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปริญญ์ เสมอพิทักษ์. (2556). *หนังสืออนุสรณ์ 125 ปี ท่าแร่ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 125 ปี ของการก่อตั้งคริสตชนท่าแร่ ค.ศ.2009*. สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์.
- สาลินี มานะกิจ. (2548). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2527-2508*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาประวัติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2551). พัฒนาการย่านนางเลิ้ง. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 30(2), 97-117
- เอมอร ไพไธล. (2540). *กระบวนการประกอบอาชีพค้าสุนัข ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. (หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาโทคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุคลากร

นิสัย อินธิราช (ผู้ให้สัมภาษณ์). เกริกกฤษณ์ โชคชัยรัชดา (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ บ้านท่าแร่ อำเภอท่าแร่ จังหวัดสกลนคร. เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564

วิริยัม ศรีวรกุล, 2565 (ผู้ให้สัมภาษณ์). เกริกกฤษณ์ โชคชัยรัชดา (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ บ้านท่าแร่ อำเภอท่าแร่ จังหวัด

สกลนคร. เมื่อ วันที่ 20 มกราคม 2565
สุรพล ศรีวรกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์). เกริกฤกษ์ โชคชัยรัชดา (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ บ้านท่าแร่ อำเภوتاแร่ จังหวัดสกลนคร. เมื่อ
วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564